

POSTANOWIENIE Z DNIA 11 MAJA 2001 R.

II KKN 436/00

Ustawa z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz. U. Nr 70, poz. 443 ze zm.) przewiduje obowiązek złożenia oświadczenia o pracy lub służbie w organach bezpieczeństwa państwa, bez względu na rodzaj wykonywanych czynności, zakres obowiązków i okoliczności, w których praca lub służba została podjęta, to jednakże art. 40 ust. 3 ustawy obliguje Sąd Lustracyjny, przed wydaniem postanowienia o skierowaniu oświadczenia do publikacji w „Monitorze Polskim”, do dokonania merytorycznej oceny oświadczenia złożonego przez osobę wymienioną w ustawie co do tego, czy i w jakim charakterze pracowała lub pełniła służbę w organach bezpieczeństwa.

Przewodniczący: Prezes SN L. Paprzycki.

Sędziowie SN: A. Deptuła, J. Szewczyk (sprawozdawca).

Rzecznik Interesu Publicznego: B. Nizieński.

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu w dniu 11 maja 2001 r., sprawy Zbigniewa J., osoby lustrowanej z powodu kasacji, wniesionej przez obrońcę od orzeczenia Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 5 lipca 2000 r., utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 6 stycznia 2000 r.

o d d a l i ł kasację (...)

UZASADNIENIE

Orzeczeniem z dnia 6 stycznia 2000 r. Sąd Apelacyjny w W., na podstawie art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz. U. Nr 70, poz. 443 ze zm.; dalej powoływanej jako „ustawa lustracyjna”), stwierdził, że oświadczenie Zbigniewa J. z dnia 14 grudnia 1998 r. jest niezgodne z prawdą. Sąd Lustracyjny ustalił, że adwokat Zbigniew J. w oświadczeniu złożonym w trybie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 40 ust. 1 ustawy lustracyjnej za-
talił, że w okresie od dnia 1 marca 1981 r. do dnia 1 września 1983 r. pełnił służbę na stanowisku inspektora w wydziale VIII departamentu III Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, czyli w pionie Służby Bezpieczeństwa, w którym departament III był instytucją centralną, pełniącą funkcję jednostki operacyjnej, zajmującej się zwalczaniem opozycji.

Od przedstawionego orzeczenia odwołanie złożył lustrowany Zbigniew J., który rozstrzygnięciu zarzucił:

- obrazę przepisów postępowania poprzez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych, a w szczególności zakresu jego obowiązków, jako osoby zajmującej się głównie obsługą legislacyjną, co miało wpływ na treść orzeczenia;
- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, w szczególności przez przyjęcie, że sam fakt przejścia przez niego do pracy w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych oznaczał godzenie się na pełnienie służby w jednostkach Służby Bezpieczeństwa.

Podnosząc przedstawione zarzuty, Zbigniew J. wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia przez uznanie, że jego oświadczenie z dnia 14 grudnia 1998 r. było prawdziwe, albo o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny w W. po rozpoznaniu odwołania, orzeczeniem z dnia 5 lipca 2000 r., utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie.

Kasację od orzeczenia sądu odwoławczego wywiódł obrońca osoby lustrowanej, który zarzucił:

- rażącą obrazę przepisów postępowania przez: niewyjaśnienie wszystkich istotnych okoliczności faktycznych, a w szczególności zakresu obowiązków osoby lustrowanej, i przyjęcie, że o rzeczywistym rodzaju służby świadczą wyłącznie zawarte w aktach osobowych dokumenty, co miało zasadniczy wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia oraz
- rażącą obrazę prawa materialnego, tj. art. 1 i art. 30 ust. 1 ustawy lustracyjnej w związku z art. 149 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. Nr 30, poz. 179 ze zm.) i art. 131 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa (Dz. U. Nr 30, poz. 180 ze zm.) przez całkowite pominięcie elementu zawinienia osoby lustrowanej przy składaniu oświadczenia lustracyjnego i przyjęcie przez Sąd Apelacyjny niezgodności z prawdą oświadczenia lustrowanego oraz oparcie orzeczenia na przesłance oznaczającej, że samo przejście przez lustrowanego do pracy w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych oznaczało godzenie się na pełnienie służby w jednostkach Służby Bezpieczeństwa, co również miało zasadniczy wpływ na treść orzeczenia.

Na podstawie tak sformułowanych zarzutów autor kasacji wniósł o:

- zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez uznanie, że oświadczenie osoby lustrowanej – Zbigniewa J. z dnia 14 grudnia 1998 r. było prawdziwe albo
- uchylenie orzeczenia Sądu Apelacyjnego w W. działającego jako sąd drugiej instancji oraz utrzymanego tym orzeczeniem w mocy orzeczenia Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 6 stycznia 2000 r. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

Uczestniczący w rozprawie kasacyjnej Rzecznik Interesu Publicznego wniósł o oddalenie kasacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie zasługuje na uwzględnienie. Analiza okoliczności sprawy wskazuje na bezzasadność podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów.

Co prawda, obrońca zarzucił rażąco obrazę przepisów postępowania karnego, jednakże nie wymienił nawet jednego przepisu naruszonego przez sąd drugiej instancji. Przepis art. 523 § 1 k.p.k. w powiązaniu z treścią art. 526 § 1 k.p.k. zobowiązuje skarżącego do wskazania, jaki przepis prawa został jego zdaniem rażąco naruszony oraz na czym *in concreto* polegało to naruszenie (por. T. Grzegorzczak: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Kraków 2001, s. 1192). Z uwagi na opisaną nieprawidłowość, Sąd Najwyższy na podstawie analizy treści kasacji przyjął, że jej autor zarzucił rażąco naruszenie przepisu art. 452 § 2 k.p.k. w zw. z art. 170 § 1 pkt 2 k.p.k. przez oddalenie wniosku dowodowego o przesłuchanie w charakterze świadka Aleksandra M., w celu wyjaśnienia, że lustrowany w departamencie III MSW wykonywał wyłącznie czynność obsługi prawnej w zakresie legislacji i nie miał jakiegokolwiek związku z pracą typu operacyjnego, a nadto, iż wydział VIII departamentu III MSW sprawował wyłącznie funkcje wydziału ogólnego. Przedstawiony zarzut jest nietrafny. Postanowieniem z dnia 5 lipca 2000 r. Sąd Apelacyjny w W., działając jako sąd odwoławczy, oddalił wniosek dowodowy o przesłuchanie w charakterze świadka Aleksandra M., gdyż „zawnioskowany dowód nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, a okoliczności, na które został zgłoszony świadek, nie są kwestionowane przez Rzecznika Interesu Publicznego”. Rzeczywiście, okoliczności, które miał potwierdzić Aleksander M., nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Ustawa z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-

1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz. U. Nr 70, poz. 443 ze zm.) przewiduje obowiązek złożenia oświadczenia o pracy lub służbie w organach bezpieczeństwa państwa, bez względu na rodzaj wykonywanych czynności, zakres obowiązków i okoliczności, w których praca lub służba została podjęta. Brak zróżnicowania okoliczności pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa stwarza sytuację nierówności, gdyż nie indywidualizuje czynów poszczególnych osób, ale nie jest to jedyny mankament ustawy lustracyjnej. Sąd Najwyższy nie dysponuje środkami prawnymi umożliwiającymi usunięcie wspomnianej nierówności podmiotów. Pewne zabezpieczenie równego i sprawiedliwego traktowania osób lustrowanych zapewnia właściwa interpretacja przepisu art. 40 ust. 3 ustawy lustracyjnej, który obliguje Sąd Apelacyjny w W., aby przed wydaniem postanowienia o skierowaniu oświadczenia o pracy lub służbie w organach bezpieczeństwa państwa do publikacji w „Monitorze Polskim”, dokonał merytorycznej oceny oświadczenia złożonego przez osobę wymienioną w ustawie co do tego, czy i w jakim charakterze pracowała lub pełniła służbę w organach bezpieczeństwa (por. L. Paprzycki: Glosa do postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2000 r., SK 10/99, Pal. 2001, z. 5-6, s. 220).

Ustawodawca ustanowił obowiązek ujawnienia pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa w sposób niedoskonały, ale Zbigniew J. jako doświadczony prawnik świadomie złożył niezgodne z prawdą oświadczenie, kiedy napisał, że nie pełnił służby w organach bezpieczeństwa w rozumieniu ustawy lustracyjnej. Przecież na rozprawie, Zbigniew J. wyjaśnił „zdawałem sobie sprawę, czym zajmuje się departament III MSW, będący jednostką Służby Bezpieczeństwa, co do tego nie miałem żadnych wątpliwości” Nie ma nawet najmniejszych powodów do podważenia wiarygodności przedstawionego fragmentu wyjaśnień lustrowanego. W czasie, kiedy Zbigniew J. pełnił służbę w departamencie III MSW, departament ów speł-

niał funkcje jednostki operacyjnej, zajmującej się zwalczaniem opozycji. Była to instytucja centralna Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, działająca także przez podległe jednostki terenowe, to jest wydziały III w Wojewódzkich Komendach MO i referaty III w Powiatowych Komendach MO (art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy lustracyjnej). Lustrowany pełnił służbę w charakterze inspektora wydziału VIII departamentu III MSW na podstawie nominacji.

Celem ustawy lustracyjnej jest wyeliminowanie możliwości wykorzystania do szantażu wiedzy o faktach dotyczących osób pełniących funkcje publiczne (sprawozdanie stenograficzne ze 102 posiedzenia Sejmu RP, s. 105). Zbigniew J., zatajając fakt krótkiej zresztą służby w Służbie Bezpieczeństwa, naraził się na taki szantaż.

Konkludując, przeważająca część wywodów kasacji, zmierzających do wykazania, iż Zbigniew J. wprawdzie służył w jednostce Służby Bezpieczeństwa, jednakże nie wykonywał zadań operacyjnych, lecz jedynie czynności obsługi prawnej, w świetle przepisów ustawy lustracyjnej nie ma znaczenia dla oceny prawnej czynu przypisanego osobie lustrowanej.

Także drugi zarzut kasacji, dotyczący rażącej obrazy art. 1 i art. 30 ust. 1 ustawy lustracyjnej, wskazuje, iż obrońca osoby lustrowanej niedokładnie zapoznał się z treścią omawianej ustawy. Zgodnie z art. 1 ustawy, sądem właściwym do orzekania o zgodności z prawdą oświadczeń dotyczących pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa jest Sąd Apelacyjny w W. Ten właśnie Sąd orzekał w niniejszej sprawie, w związku z czym nie doszło do rażącej obrazy art. 1 ustawy lustracyjnej. Bezpodstawny jest również zarzut obrazy art. 30 ust. 1 tej ustawy, gdyż wskazany przepis, z wyjątkiem ostatniego zdania, odnoszącego się do swoistego zatarcia skazania, nie dotyczy postępowania sądu. Przepis określa bowiem, że prawomocne orzeczenie Sądu, stwierdzając fakt złożenia przez osobę lustrowaną niezgodnego z prawdą oświadczenia, jest równoznaczne z

utrata kwalifikacji moralnych niezbędnych do zajmowania funkcji publicznych określonych w odpowiednich ustawach.

W nawiązaniu do wywodów zawartych w uzasadnieniu kasacji, dotyczących podjęcia przez Zbigniewa J. służby w departamencie III MSW ze względu na konieczność służbowego podporządkowania się rozkazowi, należy stwierdzić, iż stosownie do treści art. 22 ust. 3 wspomnianej ustawy, nie tylko nie zawiera ona warunku dobrowolnego podjęcia pracy lub służby w organach bezpieczeństwa, ale nawet działanie pod przymusem w obawie utraty życia lub zdrowia przez osobę lustrowaną lub osoby dla niej najbliższe nie zwalnia z obowiązku ujawnienia faktu pracy lub służby, przy czym fakt działania pod wspomnianym rodzajem przymusu podawany jest w orzeczeniu Sądu Lustracyjnego. Skoro tak, to prawnie obojętna jest eksponowana w kasacji okoliczność, że Zbigniew J. wykonał rozkaz przeniesienia do służby w departamencie III MSW z obawy, że w razie sprzeciwu zostaną wobec niego i jego żony zastosowane sankcje dyscyplinarne ze zwolnieniem z pracy łącznie. Jak już wspomniano, nawet zagrożenie dla życia i zdrowia lustrowanego i jego najbliższych jako powód podjęcia pracy lub służby w organach bezpieczeństwa nie zwalnia od złożenia zgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego. Zupełnym nieporozumieniem jest powoływanie się autora kasacji na wykładnię stosownych przepisów ustawy lustracyjnej, dokonaną przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 października 1997 r., I KZP 32/97 (Wok. 1998, z. 1, s. 18). W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy wyjaśnił, że odbycie przeszkolenia wojskowego przez absolwenta szkoły wyższej w jednostce Wojskowej Służby Wewnętrznej nie podlega ujawnieniu na podstawie przepisów ustawy lustracyjnej, gdyż absolwenci szkół wyższych odbywali służbę wojskową nakazaną ustawą. Natomiast praca lub służba w organach bezpieczeństwa państwa wykonywana była na podstawie aktu nominacji lub umowy o pracę. Lustrowany Zbigniew J. służył w departamencie III MSW na podstawie nominacji, a nie

ustawowego obowiązku służby w jednostkach organizacyjnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. W końcu nie może zmienić oceny prawnej zachowania lustrowanego fakt, iż na skutek zaniedbań organizacyjnych Zbigniew J. otrzymał świadectwo pracy, z którego treści wynika, iż w okresie od dnia 1 marca 1976 r. do dnia 15 kwietnia 1991 r. pracował w charakterze policjanta.